

עולת
שבת
בשבתו

צו

עולת שבת בישבתו

תוכן ענינים

ניצוצי אור
על עניני הפרשה

ילמדנו רבינו
בענין אמירן ההגדה בשבת הגדול

לכנת הספיר
על עניני הפרשה

הלכה ומנהג
הפטורה שבת הגדול

מילין שפירין
חמץ שאור – עץ העת

בעניניא דיומא
מכירת חמץ

יוצא לאור על ידי:

הוצאת אמת

אור תורה מונקאטש
מכון להר"ל ולהפיץ ספרי רבנוני הקדושים
published by:

Emes Publishing Inst.

Ohr Torah Munkacs

P.O.B. 393

Brooklyn, New York 11219

Tel: 347.408.5208

Fax: 718.504.3526

Email: EmesOnline@gmail.com

כל הזכויות שמורות ל:

הוצאת אמת

Copyrighted © 2019 by:

Emes Publishing Inst.

All rights reserved to publisher

The entire text has been newly

edited designed and set.

No part of this book may be

reproduced in any form,

including information storage

or retrieval, in whole or in part,

without written permission

from the copyright holder

נשמח לקבל ולשמוע
הערות והצעות
מהלומדים החשובים

רובי המאמרים הופיעו
בגיליוני 'חודש בחודש'
שיצאו לאור על-ידי:
'אחוד חסידי מונקאטש'

מחנה ביישוב ירושלים
אלעזר בראדי
929.301.6149

פרשת צו

לשמור כל מצוותיו בדעת ולשמה. וכותב הרמב"ן (ראה אגרת הרמב"ן) להבחין בעשיית המצוות אם הוא לשמה אזי נתמלא אהבה ויראה ורשפי אש שלהבת להשי"ת. וזהו שאמר הכתוב "זאת תורת העולה", אף בגלות - "כל הלילה עד הבוקר" - תלמדו תורת הקרבנות, שגם "הוא העולה על מוקדה על המזבח". אבל בתנאי "ואש המזבח תוקד בו", שהלימוד יהיה לשמה, כשיגיע מזה לקיים המצוות ברשפי אש שלהבת י-ה.

תפארת בנים

צו את אהרן (ו, ב)

יש לקשר זאת עם סיום פרשה הקודמת - "מכל אשר יעשה לאשמה בה" (ה, כו). דהנה אמרו חז"ל (קידושין פב, ב) מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושוועל חנוני כו', אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי. כלומר, כאשר אדם רואה חסרון פרנסה, עליו להבין שצריך לתקן מעשיו.

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה (ו, א-ב)

וברש"י: אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. ויש לפרש, שרק עבודה שהוא "בלתי לד' לבדו", בלי שום פניות, הוא שנמשך לדורות, כמו שאמרו (אבות פ"ו מ"א) העוסק בתורה לשמה נעשה כנהר שאינו פוסק. וזהו שאמר "צו", לשון זירוז לדורות, הוא רק כשהוא בבחינת "זאת תורת העולה", כקרבן עולה שהוא כליל לד', בלי שום פניות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה ואש המזבח תוקד בו (ו, א-ב)

במדדש (ויקרא רבה פ"ז): אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בתורת קרבנות מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבין אותן. והנה עיקר לימוד התורה הוא רק כדי

ולבש הכהן מדו בד (א, י)

פי רש"י "שתהא כמדתו". ויש לפרש שבא להזהיר שהלבוש החיצוני לא יהיה גדול ממדתו האמיתית, ולא יהיה בכלל מי שאין תוכו כבדו.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הרשן מחוץ למחנה (ד, ה)

אמר הגה"ק מצאנז ז"ע, כשאני הולך למקוה, אינני מכוון שום כוונות, אלא פושט בגדים הישנים ומחליפם בחדשים. וביארו צדיקים שבזה טמון כל סוד הטהרה. ואפשר שענין זה רמזה התורה הק', שעל-ידי "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", בזה הוא מוציא את הדשן מחוץ למחנה.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

זאת התורה לעולה ולמנחה לחטאת ולאשם (י, לה)

התורה מלמדת דעת בעבודת השי"ת לכל ישראל. הן למי שהוא במדריגה גדולה שהוא בחינת "עולה ומנחה" שהוא מלמדתו איך לעבוד את ד', וכן למי שהוא במדריגה קטנה שהוא בחינת "חטאת ואשם" מלמדתו גם-כן איך יחתור עצמו להנצל מחטאות ואשמות אשר הוא משוקע בתוכם, ויגיע וישוב לעבודת ד'.

שם שלמה

והנותר בבשר ובלחם באש תשרופו (ח, לב)
כאשר היצר-הרע מפתה לאדם על מותרות תאות עולם-הזה, שימלא כריסו בלחם ובבשר יותר מכדי צורכו, העצה לכך

ויזוע דברי ר' שמעון בפרשתן (מובא ברש"י) שביותר צריך זירוז במקום שיש חסרון כיס. וזו סמיכות הפסוקים, שאם אתה רואה חסרון כיס, דע לך שמזרזין אותך מן השמים לתשובה, לסיבה של "לאשמה בה".

תפארת בנימ

זאת תורת העולה גו' (י, ב)

איתא בזהר (ח"ג רצו, ב) דהשכינה הקדושה נקראת זאת. וזהו שאמר הכתוב "זאת תורת - העולה", דבא להשמיענו, שלימוד התורה שלומדים רק כדי לעשות הננייה להשכינה הקדושה - היא התורה אשר תעלה ד', מכיון ש"היא העולה על מוקדה", היא שעולה מקרבו בהתלהבות מאהבת ד'. ולימוד זה היא "על המזבח כל הלילה עד הבוקר", היינו אפילו כל ימי הגלות שנקרא לילה, עד זמן הגאולה שנקרא בוקר. ואזי מבטיח הקרא "ואש המזבח תוקד בו", שתמיד תוקד בו התלהבות השכינה, אפילו בעת שמפסיק מהלימוד בהכרח.

אנרא דכלה

זאת תורת העלה (י, ב)

במדרש: שאלו תלמידיו את ר' יוסי בן קיסמא, אימתי בן דוד בא, אמר להם זאת תורת העולה. ופלא. ויש לומר באופן פשוט, על-פי דרשת רז"ל (בבא בתרא ח, א) על-הכתוב (הושע ה, י) כי יתנו בגויים עתה אקבצם, כי בזכות התורה שילמדו וירבו בגויים יזכו לגאולה. וזהו "שאלו תלמידיו אימתי בן דוד בא", במה נזכה להתקרבות זמן ביאת בן דוד, "אמר להם זאת תורת העולה", על-ידי לימוד התורה.

חיים ושלום

סם חיים, אבל כשלא זכה הוא "לחטאת ולאשם".

שם שלמה

ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאות ימי מלאיכם (ה, לז)

אמרו חז"ל (ברכות כט, א) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, לומר שאתה טוב וקדוש. אבל מאידך אין להחזיק עצמו לרשע גמור - אשר לא מועיל לו תשובה, כי אז יבטל מעבודת ד'. רק תמיד יחזיק עצמו כאילו בזה הרגע מתחיל לעבוד את ד', בכל ז' מדותיו. וזהו שרמז הכתוב "ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים", היינו שתחזיקו עצמם, בכל השבעה מדות, שעומדים בפתח ומתחילים להיכנס אל שער הקדושה. "עד יום מלאות ימי מלאיכם", הוא יום המיתה, כענין היום מלאו ימי, שאל תאמין בעצמך עד יום מותך. אבל גם לא תאמר נואש, רק כעומד בפתח ומתחיל להיכנס לפנים.

שם שלמה

ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ד' ביד משה (ה, לז)

אדם הזוכה לעבוד את ד', אל יתגאה שבא מכוחו ועוצם ידו, שאם יפול בגאות חלילה, רע ומר לו. רק ידע שזה בא מחלק אלוך ממעל שבקרבו, אשר בחסדו ית"ש חננו לזכות בעבודתו או בתורתו. וזה רואים גם בהנהגת אהרן ובניו, שאכן "ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ד'", אבל נזהרו שיהיה "ביד משה", במדתו של משה - בענוותנותו.

תפארת בנים

שיעסוק בדברי-תורה על שולחנו, כמו שאמרו חז"ל (קדושין ל, ב) בראתי יצר-הרע בראתי תורה תבלין. וזהו שהפסוק מרמז "והנותר בבשר ובלחם - באש תשרופו", היינו על-ידי התורה, שנאמר בה (ירמיה כג, כט) הלא כה דברי כאש נאום ד'.

שם שלמה

וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ג' (ו, כד)

"דבר חדש מצאתי בספר אדרת אליהו על התורה (פרשת צו), שבשעת האכילה ידליקו דווקא נר של חלב, שהשולחן עולה במקום המזבח, וכמו שהיו מקריבים על המזבח דווקא חלב טמא - לעקוד ולכפות כל הדינים דפחד יצחק. וכן בשעת הלימוד, כל העוסק בתורת הקרבנות כו', ילמוד דווקא אצל נר של חלב. הביא זה בשם המקובלים. והוא אצלי דבר חידוש, וציינתי למשמרת. ואפשר לומר דבעבור זה ביארה התורה בפירוש שמותר בהנאה, כמו שכתוב "יעשה לכל מלאכה", ושוב אין יכולת ביד חכמים לגזור עליו איסור הנאה, בכדי שישתמשו בו לתורה ולאכול לאורה, כדי לכפות הדינים".

דברים נחמדים

זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם (ז, לז)

אמרו חז"ל (יומא עב, ב) על התורה, זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מות, ר"ל. וזהו שרמז בכתוב "זאת התורה", פעם הוא "לעולה ולמנחה", כשנעשית לו

השיבו ירא אני ממך מן החטא הגדול הוא הגאות. רק ידע שהוא חלק אלוק ממעל, ובחסדו הגדול חננו לזכות בעבודתו או בתורתו. כך גם "ויעש אהרן ובניו את כל אשר צוה ד", אכן נזהר "ביד משה", בכוח ענוותנותו של משה.

תפארת בניס

ויעש אהרן ובניו את כל אשר צוה ד' ביד משה (ה, לו)

אם אחד זוכה לעבוד את ד' בתורה ומצוות, אל יתגאה לומר כוחי ועצם ידי הוא כו'. וכמו ששאל חסיד אחד את חברו אם יודע בעצמו מאיזה חטא שחטא, ענה לא,

ילמדנו רבינו

בענין אמירת ההגדה בשבת הגדול

תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - מאמרי הגדה של פסח תשנ"ה

בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תל סעיף א): שבת שלפני פסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו. וברמ"א: והמנהג לומר במנחה ההגדה מתחילת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו. ובביאור הגר"א כתב בד"ה והמנהג, "שמאז התחיל הגאולה על ידי לקיחתו, אבל הוא דבר שאינו, דהא מפורש במכילתא (סוף פרשת בא) שומע אני מראש חודש ת"ל ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, ת"ל בעבור זה, בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך כו', עכ"ל. והעולם מבינים בדבריו שס"ל, שהלימוד מ"בעבור זה" הוא ילפותא לאסור לספר ביציאת מצרים קודם השעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, והוא תמוה.

עוד מקשים (עיין בספר פרדס יוסף פרשת בא בשם הגאון מאסטראווצא זצ"ל) דאפילו לו יהיה כן, מכל-מקום כיון שכל שלא אמר שלשה דברים אלו פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו, והרי המנהג לומר רק עד רבן גמליאל, אם-כן סיפור זה הרי לא נאסר [וקושיא זו היה אפשר לתרץ לפי מה שכתב הר"ן (פרק ערבי פסחים) והריטב"א (בפירוש ההגדה), שכל שלא אמר כו' לא יצא ידי חובת סיפור כראוי מן המוכחר, אבל גוף המצווה קיים].

ותו קשה, דלא יהא אלא כמצות תלמוד תורה. וכי ס"ד שיש איסור ללמוד תורה בענין יציאת מצרים ודרשות חז"ל בזה - אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.

ונראה שאין כוונת הגר"א לומר (כפי שמבינים העולם) להוכיח מהמכילתא שיש איסור לספר ביציאת-מצרים בשעה שאין מצה ומרור מונחים לפניו, שזה פשוט שאינו. אלא כוונתו, דהנה המכילתא דדריש יכול מראש חודש כו' היינו שהיתה קס"ד לחייב כבר לספר ביציאת מצרים מראש חודש, והוא משום שאז התחילה הגאולה (פי' הרשב"ם), וילפינן מ"ביום ההוא" שאין חיוב לספר אלא "ביום הגאולה" (סידור רש"י, וכן פירוש האורחות חיים, שבלי לקט, האבודרהם, רשב"ץ ועוד). היינו שאין נסים שבתחילת הגאולה מחייבים לספר ביציאת מצרים, אלא סוף הגאולה, בליל ט"ו, שהוא הזמן שבו חייבה התורה שיהיה מצה ומרור מונחים לפניך.

והנה הטעם למנהג ההגדה בשבת הגדול, הרי ביאר הגר"א (כריש דבריו), שהוא משום "שמאז התחיל הגאולה על ידי לקיחתו", (וכן באמת מפורש גם בלבוש (שם) "מפני שהיתה בו התחלת הגאולה והניסים"), כלומר שלכן הוא זמן לסיפור יציאת-מצרים. ועל זה הוכיח הגר"א מהמכילתא שאף-על-פי שהגאולה התחילה בראש חודש כו', מכל מקום זמן סיפור יציאת מצרים הוא בליל ט"ו דוקא שהוא זמן גמר הגאולה. ואם כן מה שבשבת הגדול "התחיל הגאולה על ידי לקיחתו" אין זה טעם מספיק לנהוג לומר אז ההגדה של ליל פסח בשבת הגדול, כי סיפור יציאת מצרים הוא דוקא בזמן גמר הנס והיציאה ולא בזמן התחלתה. וכמו שאין מנהג לומר ההגדה מראש חודש, כמו כן לא שייך מנהג לשבת הגדול.

אמנם, למעשה, מנהג אבותינו הק' זי"ע כדעת הרמ"א והלבוש.

לבנת הספיר

זה קרבן אהרן ובניו (ו, יג),

מספר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (חיים ושלום פרשת ד"ה זה קרבן אהרן):

כשנעשה רבינו בעל דרכי תשובה זי"ע - בר מצוה, עשו סעודה בעבורו בקהילת סטריזוב, מקום ששימש אז כאב"ד אביו רבינו בעל שם שלמה זי"ע. על הסעודה בא זקנו רבינו בעל יודעי בינה זי"ע, והגיד בעת הסעודה:

אנו רואין בחוש את ההתעוררות ורגש הנפש שיש לבחור בר-מצוה בעת הנחתו תפילין בפעם הראשונה, ומילתא מסתברא הוא - כי הוא דבר חדש אצלו. אמנם האמת הוא, שגם אנחנו, הגדולים, נעשים בכל יום ויום בר מצוה, כמו שאמרו חז"ל (פסקא זוטא ואתחנן ז 1) בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים, וצריכין להרגיש ההתפעלות הזאת ורגש כזה בכל יום בעת התפילין והמצות.

ועל-זה מסיים רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (אות חיים ושלום סימן לז סק"ה, ועיי"ש עוד באורך):

אמנם באמת לאו כל אדם זוכה לזה, אלא מיחידי סגולה גדולי וקדושי הדור, ובעוונותינו-הרבים אנו רואין ברובו ככולו שבמשך הזמן נעשה אצלם הנחת תפילין כדבר המורגל בלי שום הרגש והתעוררות, ועושין אותם כמצות אנשים מלומדה. ולכן יפה וטוב המנהג שלא להקדים הנחת תפילין עוד קודם שנעשים בר מצוה (עיי' רמ"א אורח חיים סימן לז סעיף ג, ובמגן אברהם שם סק"ד), כי אם יניחו - הרי בבוא יום הבר מצוה כבר מוטבע ונתיישן אצלו, ושוב אינו מרגיש ביום גדול הלזה שום הרגש דקדושה מיוחדת...

ובזה מבאר רבינו זי"ע (חיים ושלוש שם) את הכתוב (ו, יג) זה קרבן אהרן ובניו, וברשי"י (מש"ס מנחות עח, ט), שאף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שמחנכין לעבודה, אבל כהן-גדול בכל יום. שהכהן-גדול מקריב עשירית האיפה של חינוך בכל יום, כי ברוב מוחו וקדושתו ומדרגתו דבר חדש הוא אצלו בכל יום ויום. מה-שאינ-כן כהן-הדיוט מרגיש רק בעת התחנכו, על-כן צריך להקריב רק בעת התחנכו לעבודה.

הלכה ומנהג

הפטורת שבת הגדול

בשבת הגדול מפטירין "וערבה לד" (מלאכי ג ד, כד). שני טעמים בדבר:

א] ההפטרה מסתיימת בפסוק "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ד' הגדול והנורא", שהוא בשורה הדומה לבשורת משה רבינו על גאולת מצרים, והוי מעין המאורע בשבת הגדול (לבוש ס"י תל). או שכיון שזמן הגאולה הוא בשבוע זו, בליל שמורים בפסח, כמו שאמרו חז"ל בט"ו בניסן נגאלו ובט"ו בניסן עתידין להגאל, על-כן מפטירין בהפטרה זו שהוא בשורת הגאולה (סידור היעב"ץ במנהגי שבת הגדול).

ב] הנה נאמר שם "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר", ובערב-פסח של שנה רביעית ושביעית לשמיטה, חייב כל אדם להביא לכהנים וללויים את המעשרות אשר השהה משנים שקדמו, ולבער מעשר שני וביכורים (משנה מעשר-שני פ"ה מ"ו), נמצא בהפטרה זו הוא מעין המאורע.

על-פי-זה יש כמה דעות בפוסקים:

א] לא-שנא אם חל ערב פסח בשבת ולא-שנא בשאר ימות השבוע, מפטירין בשבת הגדול "וערבה" (ספר פרדס הגדול (המיוחס לרש"י) סימן כה, והובא להלכה באור זרוע הגדול חלק ב סימן שצג). והיינו כי לטעם ראשון הנ"ל שההפטרה הוא משום בשורת הגאולה, שייך טעם זה בכל שבת הגדול (סידור יעב"ץ).

ב] רק בערב פסח שחל להיות בשבת מפטירין "וערבה", אבל אם אינו חל בערב פסח מפטירין בפרשה של אותו השבוע (באר היטב סימן תל סק"א). והיינו משום דלטעם ב' הנ"ל קוראים ההפטרה כזכר להבאת המעשרות שהיו מביאין בערב פסח, אם-כן רק כשחל שבת הגדול בערב פסח מפטירין בהפטרות "וערבה" (לבוש שם).

גם לטעם א' שהוא משום בשורת הגאולה, מתאים ביותר לאומרו בשבת הגדול שחל בערב פסח [וראה מה שהביא רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שו"ת חלק א סימן לה)

בשם האמרי נועם (פרשת פקודי): "קביעות זה השנה, שנת כו' שהוא שבת ערב פסח, הוא דבר חשוב ויקר מאוד, כי גם גאולה העתידה תהיה בקביעות כזו, כאשר מבואר בשם הצדיק מה"ר מנחם מענדל מרימנאב, אשר לזה אומרים הפטורת "וערבה" בשבת הגדול דוקא כשחל בו ערב-פסח, כי אמרו חז"ל אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים, כי העם טרודים, ואם-כן הלא הגאולה תהיה ביום א' דפסח כי בניסן עתידין ליגאל, ואליהו יבוא יום מקודם, כמו שכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ד', ואם-כן איך יבוא ערב-פסח הלא העם טרודין, אלא ודאי שיהא אז שבת ערב-פסח ואין העם טרודין, וזה אומרין הפטורת "וערבה" כי שמה נאמר האי קרא הנה אנכי שולח".

ג] רק אם שבת הגדול אינו חל בערב פסח מפטירין "וערבה", אבל אם חל בערב פסח מפטירין בפרשה של אותו השבוע, והיינו משום דרק כשחל שבת הגדול בשאר ימות החודש, מהראוי לפטור ב"וערבה" להזהיר על ביעור המעשרות, אבל אם חל שבת הגדול בערב פסח אין טעם להזהירם עוד, כי אז אי-אפשר כבר לבער את המעשרות, כי אין לבער מעשרות בשבת (ספר מעשה רב מהגר"א).

למעשה:

מנהגנו על-פי דעת רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שער יששכר מאמר שבת הגדול אות ח), שאף ש"מסתברים דבריהם" של האומרים אותה בכל שבת הגדול, אנו נוהגים "ממנהג אבותינו" כדברי הבאר היטב שלא לומר הפטרה זו רק כשחל שבת הגדול בערב פסח (עיין בדרכי חיים ושלום אות תמ).

דעה חכמה לנפשך

"חמץ שאור" - "עין הדעת"

להבין פנימיות וטעמי המצוות שציוותה התורה (שמות יב, כ) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים, (שם יג, י) ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך, (שם יב, טו) אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם.

עין הדעת טוב ורע

הנה האלקים עשה את האדם ישר (קהלת ז, כט), וצוהו (בראשית ב, יז) "ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו". ביאור הענין הוא, דהנה יתכן לו לאדם להגיע לידי אמונה במציאות השם, על-ידי חקירה שכלית המחייב מציאות הבורא. ברם החוקר, בעת שבא לחקור, אפילו שלבסוף מוכרח הוא מעצם החקירות להשיג שיש בורא בעולם, מכל-מקום הרי הוא בא לידי הכרה זו על-ידי שהוא מתבונן מקודם בדעתו כל צד חלקי הסותר. ואף אם כוונתו להחזיק את דעתו לצד האמונה ולהפריד מדעתו צד השני, מכל-מקום על-כרחו מתבונן הוא בצד ההפכי, על-כל-פנים לפי שעה.

ברם, איש הישראלי אינו צריך להגיע לידי אמונה - על-ידי חקירות השכל. האלקים עשה את האדם ישר - כלומר ברא אותו באופן כזה, שלא יצטרך לחקירה אנושית, רק עין בעין יראה את כבודו ית' בלי שום ספק. כמו דבר הנראה בראית העין, שלא יבוא האדם לחוקרו אם הענין שרואה הוא בנמצא אם לאו, כיון שהוא רואהו עין בעין. כך הוא באיש הישראלי כשנוגע לאמונה בו ית"ש. את הידיעה הזו אין הוא צריך

לקבל מאחרים, אלא מעצמו הוא רואה את כבודו ית"ש. וכמו שבאמת יהיה לעתיד לבוא ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו'" (ירמיה לא, לד).

משום-כך ציווה הקב"ה לאדם הראשון "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו". מהות העץ ההוא היה להגשים את הגוף עד שיצטרך לחקירות. וחקירה - מיקרי "עץ הדעת טוב ורע", כי כאשר הוא חוקר, הנה מטה דעתו לצד הטוב - לזה מיקרי דעת הטוב. וכאשר יצייר בדעתו צד ההיפך - הרי היטה דעתו לדעת הרע. ולכן נקרא החקירה "עץ הדעת טוב ורע". וציווה השי"ת לבל יאכל ממנו, כי האדם אינו נצרך לחקירות בעניני אלקות - כמו שהמלאך אינו צריך לחקירה.

"ושמרו דרך ד'"

אכן, כאשר האדם לא עצר ברוחו ואכל מעץ הדעת הלזה, נמשך אחר הדעת המעורב טוב ורע - ונקטן דעתו להיות יודע ברע. וכך היה הענין בעולם ברבות בני אדם על פני תבל, רובם ככולם לא ידעו את ד'. עד אשר האיר ממזרח צדק הוא אברהם אבינו, אשר בתחילה הגיע להכרת הבורא בדרך החקירה. ברם, כאשר כבר השיג הכרה זו, השפיע לו השי"ת מדעת עליון, והאמונה הפכה אצלו לטבע, בלי צורך ההתבוננות בחקירות שכליות. והבטיח השי"ת לאברהם כי גם לצאצאיו אחריו תהא האמונה בד' כטבע הבא להם בירושה מאברהם אביהם.

וזהו שכתוב (בראשית יח, יט) "כי ידעתינו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ד'". לכאורה, לפי המשך הדברים, היה צריך לומר "יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ד'", ולא "ושמרו". אלא זהו דבר בפני עצמו, והינו הבטחה נוספת כי כאשר הוא יצוה את בניו, הם בודאי "ושמרו דרך ד'". שכל מי שהוא מיוחס לזרעו של אברהם, הדבר הזה כבר ירושה לו בטבע להאמין אמונה שלמה, מבלי חקירה ומופת. והיינו משום "כי ידעתינו", כלומר אני השי"ת השפעתני בו הדעת הטוב - האמונה הטהורה, ודורותיו אחריו כולם תלויים בקבלתם מדעת הראשון שנתן השי"ת לאברהם.

השבתת חמץ ושאור

בזה נבין, שבעת שבא הקב"ה "לקחת לו גוי מקרב גוי" (דברים ד, לד), להוציא את ישראל ממצרים לקרבם אליו ית"ש להיות לו סגולה מכל העמים, ציוה אותם לבער את החמץ ואת השאור מרשותם. דהנה מהות החמץ מורה לאדם לאחר שנפגם מאכילת עץ הדעת. כי כמו שהאלקים עשה את האדם ישר לבל יטה דעתו לטוב ולרע, רק ידע ויראה כבוד ד', והוא ביקש חשבונות רבים - חקירות שכליות - אחרי אכילתו

מעץ הדעת טוב ורע, היפך ממה שעשה אותו בוראו, על-דרך-זה הוא טבע חמץ ושאור, שמתעלה בו הרוח ומגביה את-עצמו יותר ממה שעושהו האומן. לזכר זה אסרה לנו התורה חמץ ושאור, דהיינו שנתרחק וניבדל לגמרי מן הדעת הרע הבא על-ידי החקירות האנושיות, רק נאמין באמונתנו הטבעית כאשר בראנו האלקים.

ולזה נראה אשר "חמץ שאור" בנימטריא "עץ הדעת". ומשום-הכי צונו להשבית החמץ ושאור בערב פסח בין שעה ששית לשביעית (פסחים ד, ב), יען שהוא מורה על תיקון חטא אדם הראשון שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פ"ח ו) שהיה בין שעות שש לשבע.

על פי: דרך פקודיך מצוה י"א חלק המהשבה

בעניןא דיומא

מכירת חמץ

מכירת חמץ זו - מכירה גמורה בשוק היא. ישראל מוכר חמצו לנכרי במכירה מוחלטת ועולמית, ושוב אין החמץ בבעלותו וברשותו. אך, בתוספתא (פסחים פרק א) מצינו "ישראל וגוי שהיו באים בספינה, וחמץ ביד ישראל, הרי זה מוכרו לנכרי ונותנו במתנה, וחוזר ולוקח ממנו לאחר הפסח, ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה". אף שמקרה בודד הוא - "ישראל וגוי שהיו באים בספינה", ועוד לא נשתרש מנהג זה לנחלת רבים, מכל-מקום יש כבר הד למכירה שאנו מכירין: ישראל מוכר חמצו לנכרי בידיעה שיחזור ויקנה החמץ לאחר הפסח.

עוד נפסק בתוספתא (שם) "רשאי ישראל שיאמר לנכרי עד שאתה לוקח

היתר המכירה

מכיון שחמץ אסור מן התורה בבל יראה ובל ימצא, ונוהרים ממנו אפילו במשהו, נוהגים ישראל בפרוס חג הפסח, למכור חמצם הבלתי נבערים, לנכרי. מנהג זה מבוסס על מה ששינינו במשנה (פסחים כא, א): כל שעה שמותר לאכול, מאכיל לבהמה חיה ולעופות ומוכר לנכרי. ואכן כך סיפרו חז"ל (פסחים יג, א): מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה, ונקבוה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא, ובא לפני רבי. שעה ראשונה אמר לו המתן, שניה - אמר לו המתן, שלישית - אמר לו המתן, רביעית - אמר לו המתן, חמישית - אמר לו צא ומוכרה בשוק.

לעכו"ם כל החמץ שבחדר, וגם החדר עצמו ימכור לעכו"ם". מכיון שמפני ההכרח וריבוי החמץ, אף אם נקנה החמץ בעצמו לנכרי, מכל-מקום עדיין החמץ בבית יהודי, לכן, כדי שלא יהא משהה חמץ בתוך ביתו, צריך להקנות לנכרי גם מקומו של החמץ.

עוד טעם יש להקנות המקום לנכרי. כי כשערך החמץ העומד למכור רב, לא קל למצוא גויים שירצו לשלם כל הכסף ממש. לכן משלם רק דבר מועט, והמותר זוקף במלוה לזמן פרעון ידוע אחר הפסח. אף שאין הנכרי משלם מראש אלא דמי-קדימה, אין יתרת התשלום תנאי לחלות המכירה. המכירה חלה בכל אופן והחמץ עוברת מעכשיו לרשות נכרי. ברם, עדיין החמץ נחשב כעומד באחריות ישראל. כי הגוי העני ששילם כמה פרוטות למכירה זו, "ידוע בבירור, שאם יאבד החמץ לא ישלם אף בדיניהם, אם-כן הוי כאחריות אנס עליו". לכן צריכים להקנות גם מקום החמץ לנכרי, ותו לא איכפת לן במה שהחמץ עומד באחריותו. כי הוי רק כמקבל אחריות חמצו של נכרי בביתו של נכרי שמותר. כך דעתו של המקור חיים (סימן תמ ס"ק נ), והסכים עמו רבינו בעל בני יששכר זי"ע (דרך פקודיך מל"ת יא חלק הדיבור אות ב).

כמו כן מסכים רבינו זי"ע עם המקור חיים שצריך דוקא למכור את המקום לגמרי לגוי ולא די בשכירה לבד, דהרי שכירות לא קניא, ועדיין הוי ביתו [ועוד, כותב הב"ח (שם)

במנה קח במאתיים, שמא אצטרך ואבוא ואקח ממך אחר הפסח". כלומר, ישראל שמפליג בספינה ערב פסח, רשאי למכור חמצו לנכרי בידיעה שיחזור ויקנהו אחר פסח. גם כאן מקרה בודד ויחיד הוא, ולא בצורה המוכרת לנו.

ואכן, הבה"ג (הלכות פסח כט ע"ג) מגיה על התוספתא - "ובלבד שלא יערים". כלומר, שלא יהא רגיל לעשות כן בכל שנה באופן של הערמה, למכור חמצו לנכרי רק כדי לפטור מהשבתתו. אבל הבית יוסף (אורח חיים סימן תמח) העיר "איני מבין דבריו, דהא שרי ליתנו לגוי במתנה ולחזור וללקוח אחר הפסח, ואין לך הערמה גדולה מזו, ואפילו הכי שריא, מאחר שמוציאו מרשותו לגמרי, ואפשר דשלא יערים דקאמר היינו לומר שלא ימכור לו ולא יתן לו על תנאי".

מכירת ושכירת המקום

ברם, הבית יוסף עדיין מיירי "שמוציאו מרשותו לגמרי". המכירה נערכה על-ידי הוצאת החמץ מרשות ישראל לרשות נכרי. ברבות הימים, כשקשה היה להעביר החמץ מבית לבית, נהגו לבצע מכירה מבלי לשנות מקום החמץ. כך כותב הב"ח (אורח חיים סימן תמח): במדינה זו שרוב משא ומתן הוא בין-שרף ואי-אפשר להם למכרם לעכו"ם מחוץ לבית, בפרט למחזיקים באורנד"א, יש להתיר בענין זה שימכור

לגוי כלים של חמץ, אם צריך אחר הפסח להטבילם, כדין כלים של מתכת הניקנים מגוי שצריכים טבילה. ואכן רבינו בעל דרכי תשובה (סימן קכ"ט ז) פסק שצריכים לכתוב בשטר מכירת חמץ שאינו מוכר גוף הכלים רק החמץ הנדבק בהם, וגוף הכלים הם מושכרים לנכרי, עיי"ש. וכן נולדה שאלה עד איזה שעה יכולים למכור את החמץ, ולאיזה שעות מונים - שעות זמניות או שוות (עיי' נימוקי אורח חיים סימן תמג ס"ק א). [וראה בדרכי חיים ושלוש (אות תקעה) עצה למי שרוצה למכור לנכרי בתים או חדרים שלמים שאין נכנסים ומשתמשים בהם כל ימי החג, שימכרם קודם זמן בדיקת חמץ, בכדי שלא יהיה זקוק לבדוק מקומות אלו.]

בטבע הדברים, כשניתנה תורת מכירת חמץ ביד כל יחיד ויחיד, לא היתה המכירה כל כך פשוטה. עקב כך עורר החתם סופר (שם סימן קיא): מחוייב כל רב ומורה בכל שבת הגדול להורות העם איך יאמרו ואיך יעשו שטר קנינים המועילים. החתם סופר מתלונן "שאינ מנהג הרבנים כך, אלא דורשים בשומר שמסר לשומר או קציצה וכדומה, והעם מוכרים על-פי דרכם ומנהגם".

לפיכך הנהיגו והזהירו שלא ימכור כל אחד חמצו לנכרי, רק על-פי תלמיד-חכם. "על-כן באנו להזהיר לעשות שטר מכירה או למלאות הטופס רק אצל תלמיד-חכם הבקי וירא שמים כדת של תורה" (לשון "קצת

"אסור להשכיר בית לנכרי להשים בו חמץ בפסח". אבל אי משום הא כותב רבינו זי"ע יש להקדים השכירות יום אחד לפני ערב פסח].

אך, ממשיך המקור חיים, "אותן הדרים בבית אחרים בשכירות, מהני מה שמשכירים המקום לעכו"ם, שכיון שנסתלק מכל זכות שיש לו בבית זה, שוב לא קרינן ביה ביתו, דהא לאו ביתו הוא מכל וכל". ומוסיף רבינו זי"ע (שם אות ג) שאפילו שבעלות הבית של ישראל הוא, מועיל רק בשכירות החדר, כי למוכר החמץ עם שכירת החדר - בודאי שאין חסרון, שלא נשאר לו שום זכות בה, והישראל אשר הבית שלו, אינו עובר כלל על החמץ שמעולם לא היה שלו. אבל תנאי מתנה רבינו זי"ע עם המשכיר, "צריך לדקדק להשכיר לגוי דוקא לכל הזמן שהבית מושכר לו מהמשכיר, דאם משכיר רק לימי החג, אם-כן שוב נקרא הבית מוחזק שלו והוי כמקבל אחריות בביתו, כיון שהגוי עני ומיקרי כאלם".

מכירה כללית

כהנה וכהנה, עם הפיכת המכירה לנחלת הרבים, נוצרו סביבה הרבה בעיות מסובכות. הלכות שונות ורבות הקשורות לדיני הקנינים, ובפרט בין ישראל לנכרי, וביותר חמץ קודם הפסח. גם שאלות צדדיות, שאינן נוגעת כלל לאיסור חמץ בפסח, נולדים בזה. ולדוגמא: כשמוכר

וכהלכה. ולפי-זה נכון יותר למכור החמץ קודם הפסח לנכרי רק על-ידי רב או בי"ד, כי גם אם יש בין המוכרים אנשים דמיחזי בעינייהו כערמה, על-כל-פנים מצד אחד - הרב - יש כוונה הראויה לאמיתה. ואחר-כך כשמוכר הרב להנכרי יש גם-כן מצד הרב כונה כראוי, עיי"ש באורך.

כדי שיחול המכירה

רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע כותב בספרו שער יששכר (מאמר זמן חירותנו אות לו) שאבותיו הקדושים וכן זקניו מצד אמו בני הגה"ק בעל זרע קודש מראפשיץ זי"ע דקדקו שיהיה מה למכור לנכרי, כלומר להשאיר קצת חמץ ממש בעין ולמוכרו לנכרי. וכתב הטעם "על-פי נגלה", כיון שצריכים ליוזר ממשוהו חמץ גם מבל יראה, היינו מדרבנן גם כשביטלו, ולכאורה הוא דבר שאי-אפשר ממשוהו ממש בחורין ובסדקין אשר לא ימלט כמעט, ואם נאמר שימכרם לנכרי הרי לא חל המכירה על הפרורין שאין בהם שוה פרוטה, ועל-זה העצה למכור לנכרי איזה דברים בשוין שיש בהם חשש חמץ, ודרך אגב כותבים בשטר מכירה גם הפרורין שבין הסדקים בכלים חמוצים, עיי"ש.

אזהרות נחוצות" שסידר רבינו בעל דרכי תשובה זי"ע בשנת עת"ר).

גם "מכירה כללית" לחמץ הנהיגו, כדי לוודא שהכל מסודר כדת וכהלכה. ה"מכירה כללית" מתבצעה בשתי אופנים: שמוכרים את החמץ לרב והוא מוכר הכל לנכרי. או שהרב נעשה שליח, על-ידי שטר הרשאה שבו מייפים כוח הרב למכור למי שירצה את כל חמץ שלהם. אף שהיה מי שפקפקו על מכירה זו מכמה טעמים, ובפרט כי למה לן לעשות הערמה שתי פעמים. מקודם הערמה במכירת החמץ להרב ושנית במכירת חמץ לנכרי. מכל-מקום כותב רבינו זי"ע (נימוקי אורח חיים סימן תמח סק"א) שאין בכך כלום.

ואדרבה, לישראל מומרים, שמוכרים חמצם לפני הפסח רק כדי שיוכלו למכור סחורתו לאחר הפסח, טוב יותר שימכרו החמץ להרב. והוא על-פי מה שכתב המגן אברהם (אורח חיים סימן רמה ס"ק ל) בדברי הרא"ש לענין אמירה לעכו"ם בשבת, שאם הישראל מערים בכך, ורגיל לעשות דברים בהערמה על-ידי העכו"ם, אסור, משמע דאם אין הישראל מערים שרי כו' עכ"ל המג"א. ומיניה יש לדון לענין חמץ, דהערמה מצד אחד, היינו מצד העכו"ם מותר, ורק שיהיה מצד הישראל באמת

אבקש גם לחזור ולקבל על עצמכם
ללמוד שיעורים קבועים בספרי רבותינו הקדושים זי"ע...
ולהרבות עוד להגות בספרי רבותינו הקדושים איש לפי כוחו,
ובפרט בשבתות וימים טובים, שהם חיות נפשנו.

ממכתב קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
להתאספות אנ"ש בארה"ק בשבת שלפני ב' סיון תשס"ט